

Newsletter

Československého dokumentačního střediska

srpen 2026

Aktivity ČSDS v srpnu

V tomto roce si připomínáme 70 let od vzniku exilového časopisu *Svědectví* (vycházel 1956–1992), jednoho z nejvýznamnějších zahraničních periodik pro rozvoj nezávislé diskuse o kulturních a politických tématech v socialistickém Československu. K tomuto poněkud zapomenutému výročí upozorňujeme na dokumentaci, od jejíhož vzniku letos uplynulo 45 let. Tehdy historik v exilu Vilém Prečan inicioval anketu o vnímání, dostupnosti a čtenosti tohoto

9. srpna 1981

Vážený příteli,

letos na podzim uplyne 25 let od vzniku revue *Svědectví*. Přislíbil jsem, že z této příležitosti připravím k ustnímu přednesu v užším kruhu několik poznámek týkajících se souboru otázek "Svědectví a Československo do roku 1968".

Obecně mám na mysli vliv *Svědectví* na domácí čs. politický vývoj a kulturu v nejširším slova smyslu, úlohu *Svědectví* při rozrušování monopolu oficiálního informačního systému, při obnovování nezávislého veřejného mínění, při regeneraci tradičních dominantních prvků české a slovenské politické kultury (míněny jsou prvky pozitivní), při vytváření předpokladů k systémovým změnám.

Nejdříve je však po mém soudu třeba zjistit některé "realie", údaje na první pohled banální, bez nichž by obecnější úvahy mohly však být nepodložené.

Významným a v mnoha směrech jediným (nebo v současnosti jediným dostupným) pramenem pro zjištění řady údajů, jež mám na mysli, mohou být svědectví lidí, kteří žili do konce šedesátých let v Československu a se *Svědectvím* přišli jakýmkoli způsobem do styku. (Anebo také nepřišli; i to je důležité zjištění, jestliže je zařazeno do určitých souvislostí.) Proto jsem se rozhodl uspořádat jako historik anketu, jejíž rámec je dán přiloženým dotazníkem.

Vím, jak jsme všichni zaneprázdnění a jak zoufale málo času máme. Přesto si dovoluji obrátit se na Vás s prosbou o pomoc; soudím, že jde o soustředění a uchování informací, které budou cenným pramenem k poznání jedné sféry nejnovějších čs. dějin. Nežádám elaborát, nezáleží na stylistické vytržebnosti odpovědi, káte-li na přiložený dotazník jen půlhodinku času, pak třeba jen zaškrtněte alternativní odpovědi v dotazníku, odpovídejte heslovitě, jedním slovem, pište tužkou přímo do dotazníku. Jen nenechávejte mou prosbu neoslyšenou, snažně prosím, a věc neodkládejte.

Připojený dotazník je myšlen také jako orientace. Uvítám všechny další poznámky, údaje, informace, které mi budete v této souvislosti chtít sdělit, anebo podněty týkající se okruhů otázek, jež jsem opomenul a jež vy sám považujete za závažné. Formuloval jsem dotazník tak, aby v něm byly otázky pro všechny představitelné kategorie respondentů; je proto možné, že Vás se bude týkat jen část otázek.

Chcete-li mi toho sdělit více a nemáte čas psát, dejte mi vědět, zatelefonoji a vyzpovídám Vás telefonicky. Je přirozené, že zachovám anonymitu odpovědi, budete-li si to přát. A neuvádějte nic, čím by bylo možné jakkoli ohrozit bezpečnost kohokoli, kdo žije v Československu.

Tuším se na Vaše odpovědi a děkuji Vám předem.

S přátelským pozdravem

Vilém Prečan

P.S. V dotazníku používám pro *Svědectví* zkratky SV. Omluvte technickou nedokonalost dotazníku. Jsem sám sobě písarkou, zřizovatelem, tuto anketu podnikám zcela na vlastní pěst. P.

časopisu do roku 1968 v Československu. Ze 120 rozeslaných dotazníků se v našem fondu zachovalo 48 odpovědí od osobností československého politického, kulturního a vědeckého exilu – například Karla Durmana, Agneši Kalinové, Karla Kaplana, Karla Kryla, Ivana Medka, Zdeňka Mlynáře, Pavla Pecháčka a Josefa Škvoreckého.

O výsledcích ankety Prečan přednesl [referát](#) na podzim 1981 na každoročním sympoziu v německém Frankenu, kde českoslovenští exulanti tentokrát diskutovali o významu *Svědectví* při 25. výročí od jeho vzniku (dostupný [sborník](#) z celého sympozia). Všechny odpovědi, které přináší svědectví o kulturním životě jak šedesátých let v Československu, tak osmdesátých let v exilu, najdete [na našem webu](#).

Při letošním 58. výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa jsme upozorňovali na naše rozsáhlé digitální sbírky k tématu pražského jara, jeho potlačení a vyhodnocování jeho významu v dalších desetiletích. Na našem webu najdete kompletní tzv. Černou knihu – [Sedm pražských dnů](#), kterou ještě v září 1968 sestavila skupina historiků a dalších pracovníků Historického ústavu ČSAV, mimo jiných historici Milan Otáhal a Vilém Prečan. Tato publikace se stala záminkou pro státní šikanu vůči jejím tvůrcům. [Digitální sbírka](#) dále obsahuje dokumenty, novinové články a občanská prohlášení z let 1968–1970 a několik disidentských a exilových, esejistických i odborných publikací k tématu.

Zakladatel ČSDS profesor Vilém Prečan [vystoupil](#) v podcastu Slovenská mozaika organizace [Bona Fide](#), která v Česku organizuje kulturní akce pro veřejnost a propaguje témata ze slovenské historie a umění. Dne 29. srpna vyšel [první díl](#) podcastu, který se věnuje životním osudům Viléma Prečana. Později bude zveřejněn druhý díl, ve kterém Vilém Prečan vypráví o jednom z hlavních témat jeho historického výzkumu – Slovenskému národnímu povstání z roku 1944.

Jak jsme přislíbili v minulém newsletteru, přinášíme [zprávu](#) o oslavě životního jubilea historika a předsedy Dozorčí rady ČSDS Vojtecha Čelka, která se uskutečnila 24. července 2026 ve vile Lanna v Praze. Zpráva obsahuje projevy, ve kterých různé osobnosti vyzdvihly Čelkův přínos pro výzkum historie, česko-slovenské vztahy i osobních životů jednotlivců – historici Josef Tomeš, Roman Holec a Vilém Prečan a pozdrav slovenského prezidenta Petera Pellegriniho přelet slovenský velvyslanec v Česku Martin Muránský.

Výročí ČSDS

Jak Vás od začátku roku průběžně informujeme, letos si připomínáme **čtyřicet let od založení exilového Československého dokumentačního střediska nezávislé literatury**, předchůdce dnešního střediska. Při této příležitosti zpracováváme rozsáhlou sbírku o aktivitách, akcích a institucionálním vývoji ČSDS a některé výsledky budeme zveřejňovat na našem webu. K tomuto účelu jsme založili [tematickou sbírku Historie Československého dokumentačního střediska 1986-2026](#), ve které již nyní najdete tematický rozcestník k jednotlivých oblastech – minulé i současné – činnosti ČSDS.

Rádi bychom vyzvali ty z Vás, kteří se střediskem v jeho čtyřicetileté historii spolupracovali, abyste se s námi **podělili o své vzpomínky, dobové dokumenty nebo korespondenci**, která s ČSDS před i po roce 1989 souvisí. Neváhejte se ozvat na e-mailovou adresu: csds@csds.cz.

Nabídka knih

[Na našem webu](#) si můžete objednat knihy, které ČSDS vydalo nebo se na jejich vydání podílelo, a to za zvýhodněnou cenu! Můžete si také objednat [tematické balíčky publikací](#), které představují konkrétní historický fenomén, událost nebo osobnost z různých perspektiv.

Prosba o finanční dar

ČSDS je nezisková „obecně prospěšná společnost“, jejíž příjmy v posledních letech závisely na finanční podpoře větších či menších dárců. Díky spolupráci s Národním muzeem máme zajištěné skladovací prostory pro archivní sbírky, knihovnu a zázemí pro práci. Z darů platíme především náš malý tým a prostředky přímo související s péčí o sbírky ČSDS, s jejich zpracováním a zpřístupněním k bádání. S výjimkou publikací poskytujeme odborné konzultace a digitalizované dokumenty na webových stránkách zdarma nejen pro experty a studenty,

ale i pro širokou veřejnost. O všech průběžných výstupech Vás pravidelně informujeme v newsletteru, na webu a Facebooku.

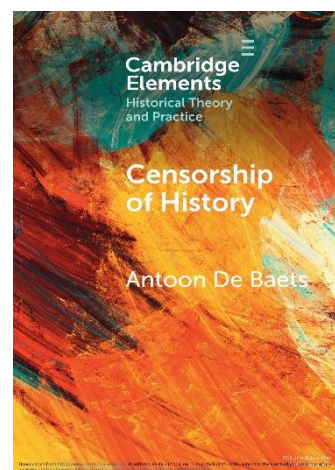
Dovolujeme se obrátit na Vás s žádostí, abyste dle svých možností zvážili koupi některé naší publikace nebo zaslání jakékoli částky na podporu naší činnosti. Částku můžete zaslat na účet 27-3147470297/0100. Do poznámky pro adresáta uveďte „Dar ČSDS“ a Vaši e-mailovou adresu, na kterou pošleme potvrzení o daru.

Předem děkujeme všem za projevenou podporu!

Doporučení

Dovolujeme si upozornit na [první letošní číslo ročenky](#) Česko-slovenské historické komise, které vedle studií o poválečném slovenském ženském spolku Živena nebo reflexe třiceti let od rozdělení Československa obsahuje také dvě další laudatia k životnímu jubileu Vojtecha Čelka.

V uplynulém měsíci vyšla teoretická publikace [Censorship of History](#) (Cambridge University Press, 2026) o fenoménu cenzury při psaní historických prací od nizozemského historika Antoona De Baetse, který navazuje na svůj dlouhodobý výzkum filosofie dějin a vztahu mezi historií, etikou a lidskými právy. Je také zakladatelem [Network of Concerned Historians](#) (zal. 1995) na podporu cenzurovaných či pronásledovaných historiků ve světě. Publikace je ke stažení zdarma na webových stránkách nakladatelství.

Dovolujeme si sdílet [výzvu ke spolupráci mezi filmovými dokumentaristy a vědci](#), kterou organizuje Inspirační fórum v rámci Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů v Jihlavě. Projekt slouží k popularizaci témat nejen historického výzkumu a formou filmového dokumentu poznatky z výzkumu dostal k široké veřejnosti. Své projekty můžete přihlásit do 15. září 2026.

Vzhledem k blížícímu se 50. výročí vzniku Charty 77 připravují Ústav pro soudobé dějiny a Filosofický ústav AV ČR mezinárodní konferenci [Charter 77 at 50: Transnational Human Rights, Social Imagination, and Civic Resistance in the \(Post-\)Global Age](#). Záměrem konference není připomínat samotnou historii nejvýznamnějšího občanského hnutí v socialistickém Československu, ale jeho dědictví a inspiraci coby iniciativy budované lidmi zdola na obranu základních lidských práv a platformy pro demokratickou diskusi různých názorových proudů. Jak může být přínosné promýšlet tento fenomén v kontextu dnešních autoritářských tendencí ve světě, ustupování od lidskoprávního rozměru domácí či zahraniční politiky a zpochybňování demokracie? S podobnými otázkami vyzývají organizátoři konference české a zahraniční experty a expertky z různých oborů, aby přispěli do akademicky a společensky důležité diskuse. Termín pro zaslání abstraktů příspěvků v angličtině je 6. září

2026. Detailní Call for Papers naleznete [zde](#). Naše středisko je organizačním a mediálním partnerem konference.

Chartovního výročí se týká také pozvánka na [výstavu Charta 77 ve středních Čechách](#). V průběhu podzimu bude tato venkovní expozice putovat mezi Lysou nad Labem, Mnichovým Hradištěm, Brandýsem nad Labem, Kutnou Horou a Slaným, aby připomněla mimo jiné příběhy středočeských signatářů prohlášení Charty 77, jejich motivace k veřejnému angažmá za dodržování lidských práv i následky, které za něj nesli ze strany komunistické diktatury. Také připomínáme, že [další výstava k Chartě](#), tentokrát výtvarná, probíhá v Litoměřicích už jen do 27. září!

A v [Museum für Kommunikation Frankfurt](#) probíhá výstava [Samizdat: svoboda slova v Československu v letech 1939–1989](#) (20. srpna 2026 – 24. ledna 2027). Na její přípravě se podíleli Věra Böhmová z Moravské zemské knihovny (spoluorganizace akce), Jiří Gruntorád z Libri prohibiti (poskytnutí samizdatové sbírky), Michal Příbáň z Ústavu pro českou literaturu AV ČR (scénář expozice) a Štěpán Drlík (grafika výstavy). Výstava je součástí kulturní prezentace České republiky coby [čestného hosta](#) na letošním Frankfurtském knižním veletrhu, který se uskuteční v říjnu.

Závěrem připomínáme nedávné narozeniny slovenského historika a vysokoškolského pedagoga [Ivana Kamence](#) (nar. 27. srpna 1938). Na Historickém ústavu Slovenské akademie věd se odborně věnoval především politickým dějinám a tématu [holocaustu](#) na Slovensku v první polovině 20. století. V letech 1994–2014 předsedal slovenské části Česko-slovenské komise historiků. Od roku 2015 pravidelně [glosuje](#) společenské a politické dění na Slovensku z historické perspektivy pro Denník N. Na našem webu jsme zveřejnili jeho [bibliografii](#).

Na podobné zajímavosti k tématům ČSDS a na události vědeckých, paměťových a kulturních institucí průběžně upozorňujeme [na našem účtu na Facebooku](#).

Přejeme Vám pokojný vstup do podzimního času!